

วัตถุประสงค์ ขอบเขต สมมุติฐาน และวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้ข้อมูลส่วนหนึ่งจากโครงการวิจัย บทบาทของพยาบาลสาธารณสุข และประสิทธิภาพในการชักจูงประชาชน ให้มารับบริการเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ณ หมู่บ้านชอยเสนานิคม ๒ บางเขน ซึ่งทำการวิจัยโดย ภาควิชาพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ฝ่ายสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร โดยได้รับเงินทุนช่วยเหลือในการวิจัย จากมูลนิธิเอเชีย Asia Foundation โครงการวิจัยครั้งนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของ การทดลองโครงการให้การศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว เพื่อชักจูงบรรเทา ความเชื่อ หรือความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้วิธีคุมกำเนิด และส่งเสริมให้ประชาชนนิยมใช้วิธีการคุมกำเนิดอีกประการหนึ่งก็เพื่อจะได้ทราบว่า ลักษณะใดของโครงการให้ศึกษานี้ ที่ดู เหมือนจะเป็นส่วนที่เหมาะสมกับบทบาทของพยาบาลสาธารณสุข

ในการที่จะทราบว่าผลของการให้คำแนะนำนั้น ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว มากน้อยเพียงใด จำเป็นต้องมีข้อมูลพื้นฐานไว้สำหรับเปรียบเทียบ คณะผู้ทำการวิจัยจึงได้วางแผนการวิจัย โดยจะใช้วิธีการศึกษาแบบทดลอง โดยเปรียบเทียบความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรี ก่อนและหลังการให้โครงการการศึกษาในเรื่องความรู้ เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวแก่ประชาชน โดยได้ทำการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว เหตุผลที่ใช้ และไม่ใช้วิธีคุมกำเนิด หลังจากนั้นจึงให้การศึกษาเป็นเวลา ๖ เดือน การให้ความรู้นี้ก็จะให้เป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม ซึ่งการให้ความรู้เป็นรายบุคคลนั้น จะได้กระทำที่บ้าน ส่วนการให้ความรู้เป็นกลุ่ม จะกระทำที่ศูนย์บริการสาธารณสุข ที่ ๒๔ บางเขน ที่โรงงานทอผ้าไหมไทย และภายในหมู่บ้านในชอยเสนานิคม ๒ เมื่อครบระยะเวลา ๖ เดือนแล้ว ก็ได้ทำการเก็บข้อมูลประเภทเดียวกันอีก เพื่อจะได้เปรียบเทียบว่ามี การเปลี่ยนแปลงใน

ด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวบ้างหรือไม่

จากการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อการวางแผนครอบครัว ภายหลังที่ได้ให้คำแนะนำชักจูงแล้วนั้น พบว่ามีผู้ใช้วิธีการวางแผนครอบครัวมากขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้คือ

การศึกษาที่โพธารามพบว่า ภายหลังจากที่ได้ให้บริการไปแล้ว ๘ เดือน มีผู้ใช้วิธีคุมกำเนิดเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๐ คือในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ มีสตรี ๘ คน ที่ใช้วิธีคุมกำเนิด ซึ่งน้อยกว่าร้อยละ ๑ ของจำนวนสตรีที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ พบว่ามีสตรี ๑๘๑ คน หรือเท่ากับร้อยละ ๒๑ ของสตรีในกลุ่มตัวอย่าง ได้ใช้วิธีคุมกำเนิด ^{๕๕}

บริการที่ให้ต่ออำเภอโพธารามนี้ ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว และ บริการ การคุมกำเนิด ซึ่งเปิดตามหน่วยอนามัย ๖ หน่วย ที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านนี้ มีทีมเจ้าหน้าที่ ๒ ทีม ไปให้บริการผลัดเปลี่ยนกัน แห่งละ ๑ ถึง ๔ วัน ต่อสัปดาห์ แต่ละทีมประกอบด้วยแพทย์ ๑ คน พยาบาล ๒ คน และมีเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยอนามัยนั้นด้วย นอกจากจะเปิดบริการแล้ว ที่ศูนย์ยังมีเจ้าหน้าที่อีก ๗ คน ไปให้คำแนะนำและชักจูงสตรี ให้มารับบริการคุมกำเนิด โดยออกทำการเยี่ยมบ้านและมีเจ้าหน้าที่อนามัยประจำท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่ในการเยี่ยมบ้านอยู่แล้ว ได้ช่วยแนะนำสตรีให้มารับบริการด้วย นอกจากจะทำการเยี่ยมบ้านแล้ว ยังได้มีการสอนเป็นกลุ่มด้วย ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ ๒ กลุ่มทำการสอน ซึ่งแต่ละกลุ่มก็ประกอบด้วยแพทย์ ๑ พยาบาล สาธารณสุข ๒ คน ในการจัดสอนเป็นกลุ่มนี้จะมี ภาพเคลื่อนไหว ภาพพลิก ซึ่งแสดงถึงปัญหาประชากร และวิธีต่าง ๆ ของการคุมกำเนิดในการสอนนี้ได้นำการอนามัยบ้านอื่น ๆ ประกอบด้วย อีกรูปหนึ่งที่ใช้ในโครงการโพธารามเพื่อชักจูงประชาชนก็คือให้ หมอตำแย ช่วยกระจายข่าว

^{๕๕} Amos H. Hawley and Visid Prachuabmoh, "8-Month Program Effects: 1965", The Potharam Study (Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, October 1971), p. 84.

และซัดขาวที่ไม่ดีเกี่ยวกับการคุมกำเนิดด้วย นอกจากวิธีการที่กล่าวแล้ว ในการประชุมหมู่บ้านในระดับตำบล นายอำเภอ และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ก็ได้ช่วยกระตุ้นประชาชนในเรื่องการคุมกำเนิด ^{๕๖}

Medancil และ Pardthaisong ได้รายงานการศึกษาที่หมู่บ้าน บ้านโป่ง จังหวัดเชียงใหม่ ภายหลังจากที่ได้ไปให้บริการวางแผนครอบครัวแล้ว เป็นเวลา ๒ ปี พบว่ามีผู้ใช้วิธีคุมกำเนิดเพิ่มขึ้น ตั้งแต่เห็นได้จากในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ มีสตรีที่ใช้วิธีคุมกำเนิดร้อยละ ๕ แต่ในการสำรวจครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๕๑๒ พบว่ามีผู้ใช้วิธีคุมกำเนิดเพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ ๓๗ วิธีที่นิยมมากที่สุดคือ ยาเม็ดคุมกำเนิด ^{๕๗}

บริการที่ให้ในครั้งนั้น ก็คือภายหลังจากการสำรวจครั้งแรกแล้ว ก็ได้จัดการสอนให้แก่ประชาชนในตอกุน่า เป็นเวลา ๒ วัน มีประชาชนมาฟังคำบรรยายประมาณ ๑๕๐ คน นอกจากนี้ ก็มีการฉายภาพนิ่ง และตอบคำถามแก่ประชาชนในหมู่บ้านนั้นด้วย ภายหลังจากการสอนได้สิ้นสุดลง ก็เปิดโอกาสให้สตรีมาลงชื่อ เพื่อจะรับบริการเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว วิธีคุมกำเนิดที่เปิดบริการให้แก่ประชาชนในครั้งนั้นก็มี ยาเม็ดคุมกำเนิด และฮอร์โมนสำหรับฉีด ^{๕๘}

Chang และ Jain ได้รายงานการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการใช้วิธีคุมกำเนิดของ

^{๕๖} Amos H. Hawley, Visid Prochuabmoh and Tui-Yun Peng, The Education and Action Program: 1964-1966, "The Pothoram Study (Institute of Population Studies, Chulalongkorn University), pp. 83-84.

^{๕๗} Edwin E. Medancil and Tieng Pardthaisong, "Evaluating the Effectiveness of a Two-Year Family-Planning Action at Banpong Village, in Northern Thailand, "Paper No. 5; (Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, November 1973), p. 9.

^{๕๘} Ibid., pp. 3-4

สตรีในประเทศ ไต้หวัน ภายหลังจากได้ไปตั้งจุด และแนะนำประชาชนแล้วเป็นเวลา ๒ ปี คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๑๐ ได้พบว่าในการสำรวจปี พ.ศ. ๒๕๐๘ มีสตรีใช้วิธีการร้อยละ ๒๗ แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้สำรวจครั้งที่สอง พบว่ามีสตรีใช้วิธีคุมกำเนิดเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๘๒ แต่การสำรวจทั้งสองครั้งนี้ ได้ตัดจำนวนสตรีที่ตั้งครรภ์ออกไปเสีย ๕๘

สำหรับประเทศไต้หวัน ได้ใช้พนักงานเยี่ยมบ้านออกทำการสอนและแนะนำสตรีที่บ้าน และจัดสอนเป็นกลุ่ม ๖๐ ในระยะหลังเมื่อรัฐบาลรับการวางแผนครอบครัวเป็นนโยบายแห่งชาติแล้ว ก็ได้มีการแพร่กระจายข่าวทางสื่อมวลชน ๖๑ พร้อมทั้งมีการแจกเอกสารเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว นอกจากนี้ก็ยังมี การติดต่อกับสตรีที่อยู่ในระยะหลังตลอด ๒ เดือน โดย

๕๘ M.C. Chang and A.K. Jain, "Change in Knowledge, Attitude and Practice of Contraception During 1965-1967 in Taiwan, Taiwan Family Planning Reader in How a Program Works, edited by George P. Cernada, (The Chinese Center for International Training in Family Planning, Taichung 1970), pp. 259-260.

๖๐ George P. Cernada and Tessie Huang, "Training Field Workers Family Planning, Taiwan Family Planning Reader in How a Program Works Edited by George P. Cernada, (The Chinese Center of International Training in Family Planning, Taichung 1970), p. 45.

๖๑ Y. Hau, F. Niu, C. Huang, "The Use of Mass Media," Taiwan Family Planning Reader in How a Program Works, dited by George P. Cernada, (The Chinese Center for International Training in Family Planning, Taichung 1970), pp. 79-86.

สงเป็นจดหมายให้มารับบริการคุมกำเนิด โดยไม่ต้องเสียเงินอีกด้วย ๖๒

สำหรับการวิจัยครั้งนี้คาดว่า คงจะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตน เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวเช่นกัน และคาดว่า การเยี่ยมบ้านคงจะชักจูงให้ ประชาชนมารับบริการมากกว่าการสอนเป็นกลุ่ม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ขอข้อมูลก่อนจะมีโครงการให้การศึกษแก่ประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะทราบว่า สตรีที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์นั้น มีความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตน เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวอย่างไร มีเหตุผลใดที่ทำให้เขาใจและไม่ใช้วิธีคุมกำเนิด และ อีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ ต้องการจะทราบว่า ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวนั้น จะมีความแตกต่างกันหรือไม่ ระหว่างสตรีที่มีการศึกษาสูง กับสตรีที่มีการศึกษาต่ำ ระหว่างสตรีที่นิยมการอ่านหนังสือพิมพ์เสมอ กับสตรีที่ไม่ค่อยได้อ่านหนังสือพิมพ์ ระหว่างสตรีที่ไปคุณภาพนครเสมอ กับสตรีที่ไม่ไปคุณภาพนคร ระหว่างสตรีที่ไปศูนย์บริการสาธารณสุข กับสตรีที่ไม่เคยไป ระหว่างสตรีที่ย้ายมาอยู่กรุงเทพมหานคร เป็นเวลานานกับสตรีที่ย้ายมาในเวลาอันสั้น ระหว่างสตรีที่ทำงานนอกบ้านกับสตรีที่ทำงานบ้าน ระหว่างสตรีที่มีรายได้สูง กับสตรีที่มีรายได้น้อย หรือไม่มียาใดเลย ระหว่างสตรีที่ครอบครัวมีรายได้สูงกับสตรีที่ครอบครัวมีรายได้น้อย ระหว่างสตรีที่มีบุตรมากกับสตรีที่มีบุตรน้อย ระหว่างสตรีที่มีทัศนคติที่เห็นว่าควรมีบุตร เป็นจำนวนมากกับสตรีที่เห็นว่าควรมีบุตรจำนวนน้อย

๖๒ G. Cernada, L.P. Chow, and T.M. Lec, "The Use of Mailings", Taiwan Family Planning Reader in How Program Works, edited by George P. Cernada, (The Chinese Center for International Training in Family Planning, Taichung 1970), p. 91.

ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ได้กระทำในแหล่งเสื่อมโทรม ณ หมู่บ้านชอยเสนา นิคม ๒ บางเขน ฉะนั้นข้อมูลที่ได้อาจเป็นตัวแทนเฉพาะในหมู่บ้านนี้ หรือในหมู่บ้านที่มีคุณลักษณะของประชากรที่คล้ายคลึงกัน

อีกประการหนึ่ง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบประเมินผลโครงการให้การศึกษา ซึ่งต้องใช้เจ้าหน้าที่ที่อยู่ที่ศูนย์บริการสาธารณสุขที่ ๒๔ และจากภาควิชาพยาบาลสาธารณสุขไปให้บริการในการเยี่ยมบ้าน และทำการสอนเป็นกลุ่มควว ฉะนั้นในการเลือกตัวอย่างเพื่อทำการศึกษากครั้งนี้ จึงได้เลือกมาเท่าที่ความสามารถของบุคคลากรจะกระทำได้ จึงได้เลือกตัวอย่างเพื่อการศึกษาเพียง ๒๑๕ ราย

สมมุติฐานของการวิจัย

จากรายงานการวิจัยที่โคกระทำทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว กับปัจจัยทางการศึกษา ปัจจัยทางสื่อมวลชน ปัจจัยเกี่ยวกับการไปศูนย์บริการสาธารณสุข ปัจจัยเกี่ยวกับการย้ายถิ่น ปัจจัยเกี่ยวกับการทำงานของสตรี ปัจจัยเกี่ยวกับรายได้ของครอบครัว ปัจจัยเกี่ยวกับรายได้ของสตรี ปัจจัยเกี่ยวกับอายุ ปัจจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อจำนวนบุตรที่ควรมี ฉะนั้นจึงได้นำแนวความคิดเหล่านี้มาสร้างเป็นสมมุติฐานในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้คือ

๑. สตรีที่มีการศึกษาสูง จะมีความรู้ เห็นควว และปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว มากกว่าสตรีที่มีการศึกษาต่ำ

๒. สตรีที่นิยมอ่านหนังสือเสมอ จะมีความรู้ เห็นควว และปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว มากกว่าสตรีที่ไม่ค่อยได้อ่านหนังสือพิมพ์

"This document is the property of the Thailand Information Center (TIC), Chulalongkorn University and is to be returned within two weeks to the Thailand Information Center, Retasart Building ๑, Chulalongkorn University"

๓. สตรีที่ไปถ่ายภาพยนตร์เสมอจะมีความรู้ เห็นด้วย และปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว มากกว่าสตรีที่ไม่ค่อยไปถ่ายภาพยนตร์
๔. สตรีที่เคยไปที่ศูนย์บริการสาธารณสุข จะมีความรู้ เห็นด้วย และปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีที่ไม่ได้ไป
๕. สตรีที่ย้ายมาอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นเวลานาน จะมีความรู้ เห็นด้วย และปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว มากกว่าสตรีที่ย้ายมาเป็นเวลาสั้น
๖. สตรีที่ทำงานนอกบ้าน จะมีความรู้ เห็นด้วย และปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว มากกว่าสตรีที่ทำงานบ้าน
๗. สตรีที่ครอบครัวมีรายได้สูง จะมีความรู้ เห็นด้วย และปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีที่ครอบครัวมีรายได้ต่ำ
๘. สตรีที่มีรายได้สูง จะมีความรู้ เห็นด้วย และปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว มากกว่าสตรีที่มีรายได้ต่ำ
๙. สตรีที่มีอายุอยู่ในช่วงกลางของวัยเจริญพันธุ์ จะมีความรู้ เห็นด้วย และปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีที่มีอายุมากหรืออายุน้อย
๑๐. สตรีที่มีบุตรทั้งหมดอยู่เป็นจำนวนมาก จะมีความรู้ เห็นด้วย และปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีที่มีบุตรทั้งหมดอยู่เป็นจำนวนน้อย
๑๑. สตรีที่มีทัศนคติที่เห็นว่าควรจะมีบุตรเป็นจำนวนมาก จะมีความรู้ เห็นด้วย และปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีที่มีทัศนคติว่าควรมีบุตรจำนวนน้อย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการวิจัย บทบาทของพยาบาลสาธารณสุขและ
ประสิทธิภาพในการชักจูงประชาชนให้มารับบริการวางแผนครอบครัวนั้น มีดังนี้คือ

การสำรวจข้อมูลขั้นพื้นฐาน จะให้ข้อมูลที่มีคุณค่าต่อการวางแผนงานสำหรับประชากร
ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เพราะยังไม่มีข้อมูลสำหรับประชากรที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมเกี่ยวกับ
การใช้วิธีการวางแผนครอบครัว เหตุใดเขาจึงไม่ใช้วิธีคุมกำเนิด และไปรับบริการที่
ไหน นอกจากนี้เรายังไม่ทราบว่าทำให้ความรู้ในเรื่องการวางแผนครอบครัวยังมีความจำ
เป็นสำหรับประชากรในกรุงเทพมหานครหรือไม่ การวิจัยครั้งนี้จะให้ข้อมูลเหล่านี้ จากกลุ่ม
ประชากรที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมกลุ่มหนึ่งในชานเมืองของกรุงเทพมหานคร

~~X~~ อีกประการหนึ่ง เป็นการได้เรียนรู้ว่าเจ้าหน้าที่ของศูนย์บริการสาธารณสุข มีบทบาท
มากเพียงไรในโครงการวางแผนครอบครัว และดำเนินการรงค์เพื่อให้ความรู้ และชักจูงประชา
ชนให้มารับบริการครั้งนี้ไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ก็ย่อมจะแสดงว่าบุคคลากร หรือบริการที่ให้นั้น
ควรจะมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากผู้วิจัยเป็นพยาบาล ก็จะทำให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่บทบาท
ของพยาบาลสาธารณสุข ซึ่งผลที่ได้ก็จะเป็นข้อเสนอแนะว่า การใช้พยาบาลในโครงการให้ความ
รู้และชักจูงประชาชนให้มารับบริการวางแผนครอบครัวนั้น มีประสิทธิภาพเพียงใด และเหมาะสม
กับบทบาทของพยาบาลสาธารณสุขหรือไม่

สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจครั้งแรกมาวิเคราะห์นั้น ประ
โยชน์ที่ได้รับก็คือ ทำให้ทราบว่าคุณลักษณะของประชากรที่แตกต่างกัน เช่นอายุที่ต่างกัน หรือการ
ศึกษาที่ต่างกันนั้น จะมีความรู้ในวิธีคุมกำเนิด มีทัศนคติและการใช้วิธีการวางแผนครอบครัวแตก
ต่างกันหรือไม่ และจะได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับ เปรียบเทียบในคานการเปลี่ยนแปลงความรู
ทัศนคติและการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ตามคุณลักษณะที่ต่างกันของประชากร ภาย
หลังจากที่ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว เป็นเวลา ๖ เดือน

วิธีการวิจัย

ในการวางแผนงานโครงการวิจัยนี้ ได้รับความช่วยเหลือทางค่านวิชาการจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านประชากรศาสตร์ แห่งสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล คือ อาจารย์ ดร. บุญเลิศ เลี้ยวประไพ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม ศาสตราจารย์ ดร. โรเบิร์ต จี. เบอร์ไนท์ ที่ปรึกษาจากสภาประชากรสหรัฐอเมริกา และรองศาสตราจารย์ ดร. มาเรียน อี. ไฮไรเตอร์ ที่ปรึกษาจากมหาวิทยาลัย นอร์ทแคโรไลนา ผู้ซึ่งมาช่วยงานทางด้านวิธีการวิจัยของภาควิชาพยาบาลสาธารณสุข รายละเอียดของวิธีการวิจัยมีดังนี้คือ

ก. การเลือกตัวอย่าง

การที่ได้เลือกหมู่บ้านชอยเสนานิคม ๒ นี้ มาเพื่อทำการศึกษาก็เนื่องจากหมู่บ้านนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ มีอัตราการเจริญพันธุ์สูง และมีสตรีจากหมู่บ้านนี้มารับบริการวางแผนครอบครัวที่ศูนย์บริการสาธารณสุขน้อยมาก จึงใคร่ที่จะได้ทราบว่า สตรีที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ และมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำนี้ มีความรู้ในเรื่องการวางแผนครอบครัวมากน้อยเพียงใด มีทัศนคติอย่างไร และได้ใช้วิธีคุมกำเนิดเป็นจำนวนเท่าใด อีกประการหนึ่งในขณะที่ออกสำรวจพื้นที่นั้น พบว่ามีสตรีที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ที่อยู่กับบ้านในเวลากลางวันเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการสะดวกที่พยาบาลสาธารณสุขจะไ้มาให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว นอกจากนี้ การคมนาคมสะดวก และศูนย์บริการสาธารณสุขก็ยินดีที่จะให้ความร่วมมือด้วย

การเลือกตัวอย่าง ครั้งแรกผู้วิจัยได้ไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทะเบียนท้องถิ่น เพื่อขอหมู่บ้านเลขที่ และเพื่อต้องการทราบว่าในแต่ละครอบครัวนั้น มีหญิงที่อยู่ในภาวะเจริญพันธุ์กี่คน แต่ทะเบียนราษฎรนั้น เมื่อนำมาตรวจสอบกับบ้านในหมู่บ้านแล้ว พบว่า ไม่ได้เป็นไปตามความเป็นจริง จึงต้องทำแผนที่ใหม่ ภายหลังจากทำแผนที่แล้ว ส่วนหนึ่งของหมู่บ้านนี้ถูกรื้อไป เพื่อสร้างเป็นตลาดสด จึงได้ตัดส่วนนั้นออกจากเขตที่ทำการ ศึกษา

การเลือกตัวอย่างนั้น ได้ใช้วิธีเลือกแบบธรรมดา คือ Simple Random Sampling (With Replacement) โดยให้ทำการเขียนบ้านเลขที่ทั้งหมดลงในแผ่นกระดาษเล็ก ๆ ครอบคร้วละหนึ่งแผ่น มีทั้งหมด ๖๕๐ ครอบคร้ว แล้วจับฉลากบ้านเลขที่เหล่านี้ออกมา ๒๑๕ ครอบคร้ว ซึ่งเท่ากับร้อยละ ๓๔ ของครอบคร้วในเขตที่จะทำการศึกษา บ้านซึ่งปลูกเป็นเรือนแถวส่วนใหญ่ไซ้บ้านเลขที่เดียวกัน จึงได้ใช้อักษร ก ข ค กำกับไว้ เมื่อเวลาไปสัมภาษณ์แล้วพบว่าบ้านไหนไม่มีสตรีที่อยู่ในภาวะเจริญพันธุ์ หรือไม่ได้อยู่กับสามีแล้ว ก็จะเลือกครอบคร้วใหม่มาแทน ด้วยวิธีการแบบเดียวกัน ในการเลือกครอบคร้วสำหรับเยี่ยมบ้านก็กระทำเช่นเดียวกัน คือใช้วิธีจับฉลากบ้านเลขที่จาก ๒๑๕ ครอบคร้วนี้เอาออกมา ๑๒๐ ครอบคร้ว สำหรับพยาบาลสาธารณสุขจะไปเยี่ยมบ้าน และที่เหลือ ๙๕ ครอบคร้ว สำหรับทำการสอนเป็นกลุ่ม โดยทำการสอนร่วมกับครอบคร้วในหมู่บ้านที่ไม่ได้ตกอยู่ในกลุ่มตัวอย่าง และพวกที่ตกอยู่ในกลุ่มตัวอย่างสำหรับเยี่ยมบ้าน จะเข้าไปฟังด้วยก็ได้ การที่เลือกมา ๑๒๐ ครอบคร้ว เพื่อการเยี่ยมบ้านนั้นก็เนื่องจากว่าพยาบาลสาธารณสุขอาจเยี่ยมบ้านได้ ๖ ครอบคร้วต่อวันต่อคน ซึ่งจะเยี่ยมบ้านได้หมดคนในเวลา ๑ เดือน และจะออกเยี่ยมบ้านและสอนเป็นกลุ่ม เพื่อแนะนำและชักจูงให้ประชาชนมารับบริการวางแผนครอบคร้ว เป็นเวลาทั้งสิ้น ๖ เดือน

ข. การสร้างแบบสอบถาม

แบบสอบถามประกอบด้วยคำถามสองภาค ภาคแรกเป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลรายบุคคลของสมาชิกทุกคนในครัวเรือน ได้ถามถึงอายุ เพศ ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพการสมรส การศึกษา เศรษฐกิจของครอบคร้ว การขายดิน และการเจ็บป่วย คำถามภาคที่สอง จะถามเฉพาะสตรีที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ คืออายุ ๑๕-๔๔ ปี และอยู่กับสามี คำถามประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิธีการคุมกำเนิดชนิดต่าง ๆ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบคร้ว เหตุผลทำไมจึงใช้และไม่ใช้วิธีคุมกำเนิด ข้อมูลเกี่ยวกับการมีบุตรและการแท้ง การรับข่าวจากสื่อมวลชน และการไปรับบริการจากศูนย์บริการสาธารณสุข เป็นต้น แบบสอบถามมีทั้งหมด ๑๙๔ ข้อ และมีทั้งแบบคำถามปิดและคำถามเปิด

เมื่อสร้างแบบสอบถามแล้ว ได้ทำการทดสอบกับสตรีที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ในหมู่บ้าน
ชอยเสานานิม ๒ นี้ เช่นกัน แต่อยู่นอกกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา คำถามบางข้อที่มีความ
กระจ่างไม่เพียงพอ ก็ได้แก้ไขปรับปรุงใหม่

ค. วิธีเก็บและรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลนี้ ได้ทำโดยวิธีการสัมภาษณ์สตรีที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์
คือระหว่างอายุ ๑๕-๔๔ ปี และยังคงอยู่กับสามี โดยทำการสัมภาษณ์ครัวเรือนที่เลือกมาเป็นตัวอย่าง
๒๑๕ ครัวเรือน การสัมภาษณ์ได้สัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการวัดความรู้
ทัศนคติ และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

หลังจากได้แก้ไขแบบสอบถามเสร็จแล้ว ได้ออกทำการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๖-๒๕
เมษายน ๒๕๑๖ ผู้ทำการสัมภาษณ์คือ อาจารย์ภาควิชาพยาบาลสาธารณสุขมหิดล และนักศึกษา
พยาบาลสาธารณสุขหนึ่งท่าน ก่อนจะทำการสัมภาษณ์ ได้แนะนำอาจารย์และนักศึกษากลุ่มนี้ให้
เข้าใจถึงแบบสอบถาม จุดมุ่งหมาย และให้คู่มือประกอบด้วย รวมทั้งได้มีการซักถาม หลังจาก
นั้นจึงได้ออกทำการสัมภาษณ์สตรีที่เลือกไว้เป็นตัวอย่างสำหรับการศึกษา ถ้านานไหนมีสตรีที่อยู่ใน
ในวัยเจริญพันธุ์ ๒ คน ให้ผู้สัมภาษณ์คัดเลือกเอาคนใดคนหนึ่งได้ หลังจากสัมภาษณ์ได้หนึ่งวัน
ก็ได้นัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น เกี่ยวกับแบบสอบถามและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เวลาที่ใช้
ในการสัมภาษณ์ครอบครัวหนึ่งประมาณ ๔๕ นาที ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือดี มี
บางครอบครัวเท่านั้นที่ทำการค่า จึงไม่สู้จะให้ความสนใจในการตอบแบบสอบถามนัก

ง. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อการสัมภาษณ์และตรวจแบบสอบถามเสร็จสิ้นแล้ว ก็ได้เริ่มทำคำแนะนำในการ
ลงรหัส เนื่องจากมีคำถามเปิดอยู่หลายข้อ จึงได้ให้นักศึกษานุปริญญาพยาบาลสาธารณสุข เป็น
ผู้ช่วยลอกข้อความที่เป็นคำถามเปิดทุกข้อ และเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม ได้

นำมารวบรวมและให้หมายเลขในการลงทะเบียน คำแนะนำในการลงทะเบียนทั้งหมดทุกเขต สำหรับ
เขตแรกมีจำนวน ๕๔๖ แขน เพราะต้องลงทะเบียนทีละคนในครัวเรือน สำหรับเขตอื่น ๆ นั้นจะลง
เฉพาะสตรีที่อยู่ในภาวะเจริญพันธุ์ ที่จะทำการศึกษาเท่านั้น ซึ่งมี ๒๑๒ คน (เนื่องจากแบบสอบถาม
ถามได้สูญหายได้ ๓ ฉบับ)

ภายหลังจากลงทะเบียนแล้ว ก็ได้นำเข้าเครื่องเจาะบัตร และใช้ Counter Sorter
กระจายข้อมูลตามตารางที่ต้องการ และใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเครื่องคำนวณไฟฟ้า โดยใช้
วิธีโค้วส์แควทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร ในระดับความเชื่อมั่นที่ ๐.๐๕

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย